

Sanna Kivinen

Opas jälkihuollossa olevien nuorten vanhemmille

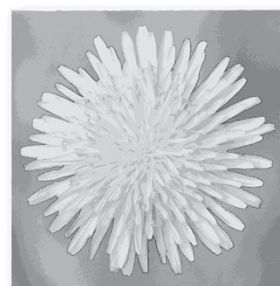

SISÄLLYSLUETTELO

Johdanto	3
1. Aikuistuva nuori	4
1.1. Kasvukipuja	4
1.2. Jotakin vanhaa, jotakin uutta	4
1.3. Kuka ymmärtäisi vanhempaa?	5
2. Jälkihuolto	6
2.1. Sijoituksen jälkeen jälkihuolto	7
3. Kun nuori täyttää 18 vuotta	8
3.1. Oppivelvolisuus	8
3.2. Taloudellinen turva	8
3.3. Oikeudellinen vastuu	9
3.4. Terveystenhoito	9
4. Mitä jälkihuollon jälkeen?	10
Lopuksi	11
Liiteosa	12

Olemme nuoria vain kerran.
Enempää eivät vanhemmat kestä.

-Hille Sihvo-

JOHDANTO

Tämä opas on tarkoitettu Sinulle, lastensuojelun jälkihuollossa olevan nuoren vanhempi. Oppaan tarkoituksena on antaa yleistä tietoa jälkihuollosta ja varsinkin asioista, joita tulee eteen nuoren täyttäessä 18 vuotta. Esiin on nostettu muutamia keskeisiä aikuistuvan nuoren arkeen liittyviä asioita ja lakeja, sekä kerrottu niistä joitakin olennaisia asioita. Oppaan lopussa on lista niistä laeista, joihin tekstissä on viitattu. Oheinen teksti ei ole kaiken kattava lista sijaishuoltoon tai nuoren aikuistumiseen liittyvistä asioista. Kirjoituksessa ei anneta yksityiskohtaista listaa siitä, mitä jälkihuoltoon liittyviä palveluja on olemassa, miten jälkihuolto tulisi järjestää tai selvitetä eri lakien tarkkoja sisältöjä ja niiden tulkintoja. Tarkemmat tiedot lakien sisällöistä löytyvät Suomen laista.

Tässä oppaassa ei oteta kantaa siihen, onko lapsen huostaanotto hyvä vai huono asia. Kyseessä on aina vaikea ja monimutkainen asia eikä vaikeisiin ja monimutkaisiin asioihin ole koskaan helppoja ja yksinkertaisia vastauksia. Sekä vanhemmat että viranomaiset ovat tehneet aikanaan ratkaisut sillä tiedolla ja viisaudella, mikä kellokin on kulloisellakin hetkellä ollut. Lapsen huostaanotto on epänormaali tilanne kaikille, jotka ovat asian kanssa tekemisissä. Jokainen lapsi on erilainen ja erityinen, niin on myös hänen huostaanottonsa. Elämä on monimutkaista eikä mistään asiasta ole olemassa yhtä ainoaa totuutta. Jokaisen lapsen huostaanotto loppuu aikanaan, viimeistään silloin kun lapsi täyttää 18 vuotta. Lastensuojelulain mukaan nuorella on oikeus sen jälkeen jälkihuoltoon.

Tämän oppaan tekeminen on osa Suomen Kasvatus- ja perheneuvontaliitossa vuosina 2006-2008 ollutta Voikukkia-projektia. Kohderyhmänä projektissa olivat huostaanotettujen lasten vanhemmat. Projektin aikana vanhemmille järjestettiin ohjattuja vertaistukiryhmiä. Jo projektin alkuvaiheessa tuli ajatus ryhmän perustamisesta jälkihuol-

lossa ja siihen siirtymässä olevien nuorten vanhemmille. Itsenäistyvien nuorten vanhempien tilanne on monin tavoin eri, kuin esimerkiksi hiljattain huostaanotettujen tai huostassa olevien pienten lasten vanhempien tilanne, joten oman ryhmän muodostaminen näille vanhemmille oli perusteltua. Oppaaseen on koottu joukko asioita, joita on tullut projektissa esiin, sekä haastatelllessani jälkihuollon vertaistukiryhmään osallistuneita vanhempia ja ryhmän ohjaajia.

Tätä tekstiä ovat allekirjoittaneen lisäksi olleet työstämässä ja ideoimassa Jani Huovinen ja palveluohjaaja Teija Raschka Helsingin sosiaaliviraston jälkihuollon erityispalveluista. Kiitos heille sekä kaikille muille tekstiä kommentoineille saamastani asiantuntevasta palautteesta. Erityisesti haluan kuitenkin kiittää kaikkia vertaistukiryhmiin osallistuneita vanhempia. Ilman heitä oheinen teksti olisi jäänyt kirjoittamatta. Toivon, että oheisesta tekstistä on hyötyä jälkihuollossa olevien nuorten vanhemmille ja mahdollisesti myös niille, jotka ovat perustamassa näille vanhemmille suunnattuja vertaistukiryhmiä.

On vain yksi periaate: epätäydellisyys.
Joka hyväksyy sen, jaksaa elää.

-Eeva Kilpi-

Sanna Kivinen,
projektityöntekijä,
Voikukkia-projekti

1. AIKUISTUVA NUORI

1.1. Kasvukipuja

Nuoren aikuistuminen, sijaishuollon loppuminen ja jälkihuoltoon siirtyminen aiheuttaa monia muutoksia niin vanhempien kuin heidän nuorensa elämässä. Siirtyminen itsenäisempään elämään tuo nuorelle ehkä huumaavaltakin tuntuvaa vapauden ja vallan tunnetta: kukaan ei ole enää määräilemässä ja päättämässä asioita puolesta. Lisääntynyt vapaus tarkoittaa väistämättä myös lisääntynyttä vastuuta. Tätä on monen nuoren välillä vaikea ymmärtää. Myös vanhemmat ja muut läheiset voivat olla ymmällään, miksi juuri täysi-ikäiseksi tulleen asioihin ei enää saa entisellä tavalla puuttua, vaikka hänen käyttöksensä vastaisi lähinnä kymmenen vuotta nuoremman käytöstä. Joidenkin nuorten osalla tässä saattaa olla kyse niiden rajojen hakemisesta ja testaamisesta, joita aikuisena olo ja uuteen elämänvaiheeseen siirtyminen asettavat.

Joidenkin nuorten osalla sijaishuollon loppuminen ja jälkihuoltoon siirtyminen voi merkitä monien tärkeiden ihmissuhteiden katkeamista. Nuori on saattanut asua useitakin vuosia sijoituspaikkakunnallaan ja on nyt muuttamassa esimerkiksi jälkihuollon tukiasuntoon kotipaikkakunnalleen. Suhde nuorta hoitaviin aikuisiin (omahoitajat, sijaisvanhemmat, perhekodin vanhemmat) on voinut muodostua hyvinkin läheiseksi, samoin suhde muihin samassa sijoituspaikassa asuviin nuoriin. Voi olla, että nuori on saanut ystäviä sijoituspaikkakunnaltaan. Nuori saattaa joutua aivan konkreettisestikin aloittamaan kaiken uudestaan lähtiessään sijaishuoltopaikasta: uusien ihmissuhteiden luominen, uusi asuinpaikka, uusi opiskelutai työpaikka. Yhteydenpito läheisiin on saattanut olla vähäistä pitkän välimatkan vuoksi tai välit ovat muutoin olleet jostain syystä huonot. Ei ihme, että nuoren (ja hänen läheistensä) mielessä kuohuu. Tietysti on myös

tapauksia, joissa sijoitus on kestänyt vain lyhyen aikaa ja nuori on koko sijoituksensa ajan viettänyt kaikki viikonloput kotonaan. Nuori saattaa itsenäistyä ja siirtyä jälkihuollon palveluiden piiriin myös vanhempiensa luota. Osalla nuorista lisääntynyt vapaus ja vastuu ei tuota ongelmia ja siirtyminen itsenäiseen elämään sujuu kivuttomasti. Osa puolestaan tarvitsee hyvinkin paljon tukea ja ulkopuolista ohjausta vielä kauan sen jälkeen kun on täyttänyt 18 vuotta.

Ei kysyjälle aina valmiita vastauksia, vain hento valonsäde, vain valon aavistus ja raolleen jätetty ovi – etäällä.

-Maaria Leinonen-

1.2. Jotakin vanhaa, jotakin uutta

Oli nuoren ja hänen perheensä tarina mikä tahansa, muutokset elämässä merkitsevät lähes aina jonkinlaista kriisiä. On monen asian summa, miten nuori ja hänen läheisensä tästä sinänsä normaalista kehitysvaiheesta, itsenäistymisestä ja aikuiseen elämään siirtymisestä, selviävät. Monella nuorella ja hänen vanhemmallaan on takanaan rankkojakin elämänvaiheita. Muutos, vaikka positiivinenkin, saattaa nostaa pintaan elämässä tapahtuneita käsittelemättömiä asioita.

Uuteen siirtyminen, kasvaminen, tapahtuu usein kivun kautta. Nuori ja hänen vanhempansa kipuilevat ehkä omalla tavallaan saman asian kanssa. Kummallakin saattaa elämässä olla samaan aikaan myös muita voimia kulluttavia asioita, kuten ongelmia psyykkisen tai fyysisen terveyden kanssa, ihmissuhdehuolia, ongelmia työ- tai opiskelupaikan löytymisessä. Jotkut saattavat turvautua päiheteisiin olotilaansa helpottaakseen. Joku viisas onkin joskus sanonut ihmisen kestävän vain yhden muutoksen kerrallaan.

Siirtymävaiheet ovat monesti hankalia. Sijaishuollon loppuminen, aikuistuminen ja yksin muuttaminen ovat kaikki jo yksinään isoja muutoksia, vaikka niitä pyritäänkin nuoren kanssa työstämään etukäteen. Sijaishuoltopaikoilla saattaa olla hyvinkin erilaiset mahdollisuudet tukea nuoren itsenäistymistä. Joissakin paikoissa nuori saattaa esimerkiksi siirtyä asumisharjoitteluun sijoituksen loppuvaiheessa, mutta aina tämä ei ole mahdollista. Tietysti myös nuoren sitoutuminen ja motivaatio vaikuttavat mahdollisuuksiin tukea ja auttaa häntä.

Aikuistuessa vanhemman ja nuoren suhde muuttuu. Voi olla, että jo kerran kotoa lähtenyt nuori muuttaa joksikin aikaa takaisin. Aikuistuminen on irtautumista kotoa ja vanhemmista. Huostaanotettu nuori ja hänen vanhempansa joutuvat irrottautumaan toisistaan kahteen kertaan: sijoituksen alkaessa ehkä kauan ennen täysi-ikäisyyttä ja uudestaan täysi-ikäisyyden kynnyksellä. Omasta lapsesta irtautuminen on tavalla tai toisella kriisi vanhemmalle. Huoli omasta lapsesta jatkuu, oli tämä minkä ikäinen tahansa ja asuu hän missä tahansa.

Toisinaan saattaa herätä kysymys, mikä on se koti, josta nuori on lähtemässä ja ketkä ovat ne ihmiset, joista hän on irtautumassa. Syntymäkodissa saattaa olla tapahtunut isoja muutoksia sijoituksen aikana. Sitä kotia josta nuori on lähtenyt, ei ehkä enää fyysisesti ole olemassa. Perheenjäsenet ja heidän lukumääränsä on ehkä muuttunut nuoren lähdön jälkeen.

Voi olla, että nuori alkaa syyttää vanhempiaan menneistä asioista, kuten huostaanotosta. Vanhempia puolestaan saattaa kalvaa syyllisyys ehkä jo kauan sitten tapahtuneista asioista ja heille saattaa tulla tarve jollain tavoin "korvata" tapahtuneet ikävät asiat aikuistuvalla lapselleen. Tilanne, jossa nuori on tullut kotiin (tai ainakin samalle paikkakunnalle kuin vanhempansa), mutta jossa hän on samalla irtautumassa vanhemmistaan, on haasteellinen kaikille osapuolille. Nuori saattaa käyttäytyä ikäistään nuoremman tavoin ja hakea tukea ja apua van-

hemmiltaan. Luonnollisestikin vanhemmat haluavat auttaa ja tukea lastaan mahdollisuuksiensa mukaan. Sitä, milloin apu kääntyy itseään vastaan, on vaikea etukäteen tietää. Nuorelta on oikeus vaatia ikätasonsa mukaista vastuunottoa omasta elämästään ja pitämään kiinni sovituista asioista. Hänellä ei ole oikeus käyttäytyä vanhempiaan kohtaan miten tahansa, eikä vanhempien tarvitse sietää millaista käytöstä tahansa. Jokaisella on oikeus asua rauhassa omassa kodissaan. Väkivaltaan, oli se sitten henkistä tai fyysistä, ei kummankaan osapuolen tarvitse alistua.

Jos haluat nykyhetken olevan erilainen kuin menneisyys, tutki menneisyyttä.

-Baruch Spinoza-

1.3. Kuka ymmärtäisi vanhempaa?

Lapsen huostaanotto on haasteellinen tilanne kaikille, jotka asian kanssa ovat tekemisissä. Sijoitus on kriisi niin lapselle kuin hänen vanhemmalleen. Joku on sijoitettu kodin ulkopuolelle jo pienenä, jonkun osalta sijoitus on kestänyt vain pari vuotta. Eri osapuolet ovat asettaneet huostaanotolle erilaisia odotuksia ja käsitykset "sijoituksen onnistumisesta" saattavat poiketa toisistaan paljonkin. Joskus vanhemmista saattaa tuntua siltä, ettei lapsen tilanne ole muuttunut miksiäkään sijoituksen aikana. Pettymys ja ehkä katkeruuskin nostavat päätään. Vanhempi saattaa tuntea olonsa voimattomaksi ja avuttomaksi nuoren ehkä jatkaessa samaa epäsosiaalista elämäntapaansa kuin ennen sijoitusta. Vaikeudet nuoren kanssa ovat usein alkaneet vuosia ennen huostaanottoa. Vanhemmat ovat tehneet voitavansa ja ehkä turhaan yrittäneet hakea apua eri tahoilta. Kriisi ja huoli lapsesta tuntuvat jatkuvan vuodesta toiseen.

Joissakin tapauksissa vanhempi itse on kamppailut pitkään esimerkiksi päihde- tai mielenterveysongelmien kanssa. Hän on saattanut itse kokea omassa lapsuudessaan monenlaista laiminlyöntiä ja turvattomuutta. Vanhempi ei ehkä ole saanut tarvitsemaansa apua ja tukea omien ongelmiansa ratkaisemiseen. Osalla vaikeudet ovat saattaneet kasaantua, jolloin mukaan on tullut pettymyksiä läheisissä ihmissuhteissa ja ehkä väkivallan kohteeksi joutumista. Inhimillisen kärsimyksen määrä on monin tavoin ylittänyt sietokyvyn. Vanhemman voimat ja mahdollisuudet tukea nuorta eivät ole tällöin parhaat mahdolliset.

Valitettavan usein vanhemmat jäävät täysin yksin lapsen huostaanotosta aiheutuneessa kriisissään, sekä myös siinä vaiheessa kun huostaanotto on päättymässä tai on päätynyt. Viranomaisten työskentely kohdistuu usein pääsääntöisesti lapseen ja samalla vanhempien tarpeet saattavat jäädä huomiotta. Kuitenkin vanhempien tilanne vaikuttaa aina myös heidän lapseensa: kun vanhempi voi hyvin, myös lapsi voi hyvin. Se, että vanhempi huolehtii itsestään ja omista tarpeistaan ei ole millään tavoin pois hänen lapseltaan, päinvastoin. Terve itsekkyys palvelee sekä vanhempaa että hänen (aikuistuvaa) lastaan. Vanhempi, oli hänen lapsensa minkä ikäinen tahansa, on aina jollain tavoin roolimallina; niin hyvässä kuin pahassa.

Lapsen sijoituksesta ei ole helppo puhua ulkopuolisille. Tapahtuneeseen usein liittyviä häpeän, syyllisyyden ja epäonnistumisen tunteita ei ole helppo jakaa saati myöntää itselleen. Usein mielikuvat siitä, millainen huostaanotetun lapsen vanhempi on, ovat äärimmäisyyksiin meneviä. Jokainen vanhempi, jokainen lapsi ja jokainen sijoitus on kuitenkin aina omanlaisensa erityistapaus. Sijoitetun lapsen vanhempaa ei tunnista ulkonäön perusteella.

Sekä nuorella että hänen vanhemmillaan on usein mielikuva siitä, miltä elämä näyttää sijaishuollon jäädessä taakse. Ihmisellä pitää olla suunnitelmia ja haaveita. Joidenkin kohdalla haaveet ja todellisuus eivät kohtaa ja

pudotus saattaa olla raju. Elämä sijaishuollon ulkopuolella, ”vapaus”, ei ehkä olekaan sellaista millaista sen ajatteli olevan. Jälkihuollossa, järjestettiin se missä muodossa tahansa, vaaditaan nuorelta aikaisempaa vastuullisempaa otetta elämästään. Kaikkea ei anneta valmiina. Toki kaikki jälkihuollon palveluihin oikeutetut nuoret eivät tarvitse tai halua tukea itsenäistymiseensä.

Jotakin meihin aina jää siitä mikä oli, siitä mikä on mennyt.
Ei elämää voi purkaa olemattomiin.
Me olemme siinä, unohdetussakin.

-Pia Perkiö-

2. JÄLKIHUOLTO

Jälkihuolto on osa lastensuojelua. Jälkihuollosta ja sen järjestämisestä säädetään lastensuojelulaissa. Kyseisen lain mukaan kunnan on järjestettävä jälkihuoltoa sijaishuollon päättymisen jälkeen. Myös siinä tapauksessa, että lapsi on ollut sijoitettuna yksin avohuollon tukitoimenpiteenä vähintään puoli vuotta, hänellä on oikeus jälkihuoltoon. Kunnan velvollisuus jälkihuollon järjestämiseen päättyy viiden vuoden kuluttua siitä, kun lapsi on kodin ulkopuolelle sijoittamisen päättymisen jälkeen viimeksi ollut lastensuojelun asiakkaana. Jälkihuollon järjestämisvelvollisuus päättyy kuitenkin viimeistään silloin, kun nuori täyttää 21 vuotta. Jos nuori on ensin kieltäytynyt jälkihuollosta, mutta muuttaa myöhemmin mielensä, hänellä säilyy tästä huolimatta oikeus ennen 21 ikävuottaan jälkihuoltoon. Vastuutyöntekijänä jälkihuollon asiakkaana olevalla nuorella on aina hänen lastensuojelun sosiaalityöntekijä. Oikeus jälkihuoltoon säilyy, kunnes nuori täyttää 21 vuotta.

Jälkihuollon sisällöstä ei anneta lastensuojelulaissa täsmällisiä ohjeita. Laissa ei esimerkiksi ole listaa niistä palveluista, joita nuorelle on järjestettävä. Jos kuitenkin nuoren kuntoutuminen sitä edellyttää, hänelle on järjestettävä taloudellinen tuki ja asuminen. Eri oppaissa, kuten Stakesin oppaassa lastensuojelulain soveltamisesta, esitetään monia erilaisia tuen muotoja. Näitä ovat mm. tuki koulutukseen ja työhön liittyvissä asioissa, taloudellinen tuki, käyttövarat, tuki harrastuksia, henkilökohtaisia tarpeita ja itsenäistymistä varten sekä tuettu asuminen tai asunnon järjestäminen.

Nuorelle pitää lain mukaan tehdä asiakassuunnitelma jälkihuollosta. Suunnitelmaan kirjataan nuoren avun tarve ja käytettävissä oleva tuki ja palvelut. Kun jälkihuolto päättyy (nuori täyttäessä 21 vuotta tai ei hän enää halua jälkihuollon palveluita) sosiaalityöntekijän on tarvittaessa tehtävä yhdessä nuoren kanssa suunnitelma jatkosta. Suunnitelmaan kirjataan ne palvelut ja tukitoimet, jotka ovat nuoren käytössä jälkihuollon päättymisen jälkeen.

Nuoren jälkihuollossa saama tuki riippuu monesta asiasta. Jälkihuollon työ nuoren kanssa alkaa usein huostaanoton loppuvaiheessa. Tällöin on kyse eräänlaisesta siirtymävaiheesta: nuori siirtyy ikään kuin saattaen sijaishuollosta jälkihuollon piiriin. Siirtymävaiheen aikana nuoren kanssa pyritään työstämään jo etukäteen niitä asioita, jotka tulevat hänelle eteen sijoituksen lopputtua. Kunnat järjestävät jälkihuollon palvelut monin eri tavoin. Jotkut hoitavat sen omana toimenaan, toiset ostavat palvelut muualta. Jälkihuollon palveluissa on kunta-kohtaisia eroja, mutta jokaisen kunnan on järjestettävä jälkihuolto jollain tavoin. Joissakin kunnissa on oma yksikkönsä jälkihuollon palveluita varten, joissakin kunnissa yhden sosiaalityöntekijän työnkuvaan saattaa lastensuojelun lisäksi kuulua esimerkiksi aikuispalveluiden sosiaalityö. Tarjottiin jälkihuollon palveluja missä muodossa tahansa, läheisten tuki on aina nuorelle tärkeää.

Kaikilla nuorilla on samanlainen kuori, ettei oma minä pääse esiin. Kuori on raskas kantaa, mutta ilman sitä ei tule toimeen.

-Merja Huttunen-

2.1. Sijoituksen jälkeen jälkihuolto

Jälkihuolto voidaan nähdä sijoituksen ”jatkeena”, mutta sijoitus se ei ole. Jälkihuolto on nuorelle ja hänen perheelleen tarjottava vapaaehtoinen tuki, jonka ehkä konkreettisimpina muotoina ovat asunnon tarjoaminen ja taloudellinen tuki. Jälkihuolto tavaltaan antaa nuorelle vielä muutaman vuoden aikaa kasvaa ja opetella itsenäistä elämää. Jälkihuoltoa voi pikemminkin verrata avo- huoltoon ja sen tarjoamiin palveluihin. Molemmissa tuki perustuu vapaaehtoisuuteen ja nuoren (sekä hänen perheensä) sitoutumiseen. Väkisin ei voi ketään auttaa. Parhaimmillaan jälkihuolto merkitsee sitä, että nuori kykenee asumaan itsenäisesti, huolehtimaan omista asioistaan sekä opiskelee itselleen ammattia tai on työssä. Samalla hän tietää kehen ottaa tarvittaessa yhteyttä elämän ongelmatilanteissa. Aina ei lopputulos ole tietenkään näin ”idyllinen”. Jälkihuollon ”onnistumiseen” vaikuttavat monet asiat, kuten nuori itse ja hänen taustansa, tarjolla olevat palvelut unohtamatta nuoren perheen ja muiden läheisten merkitystä.

Sinun toiveesi ja unelmasi ovat sinun toiveitasi ja unelmiiasi. Anna lapsen pitää omansa.

-Robert Bridges-

3. KUN NUORI TÄYTTÄÄ 18 VUOTTA

Aikuisella on aikuisen oikeudet ja velvollisuudet täysin riippumatta siitä, onko hän joskus ollut lastensuojelun asiakkaana vai ei. Jälkihuollolla, lastensuojelulla tai ylipäättään sosiaaliviranomaisilla ei ole päätäntävaltaa missään aikuisen ihmiseen kohdistuvassa rajoitustoimenpiteessä. Pakko- tai muita rajoitustoimenpiteitä täysi-ikäiseen voivat kohdistaa vain terveys- ja oikeusviranomaiset.

Jos nuori on huostassa, huostaanotto päättyy viimeistään hänen täytettyään 18 vuotta. Huostaanotto voidaan lopettaa aikaisemminkin. Täysi-ikäiseen nuoreen ei voida kohdistaa minkäänlaisia lastensuojelullisia pakotteita. Sosiaaliviranomaiset eivät voi pakottaa aikuista ihmistä opiskelemaan, hakemaan työpaikkaa, varaamaan aikaa lääkäriin, pesemään pyykkiä tai tulemaan sovitusti tapaamisiin. Jälkihuolto tarjoaa nuorelle apua ja tukea, mutta ei tee asioita puolesta. Nuoren ei ole pakko ottaa jälkihuoltoa vastaan. Toisaalta vanhempienkaan velvollisuutena ei ole hankkia asuntoa aikuiselle lapselleen tai ottaa häntä asumaan kotiinsa, pestä hänen pyykkiään tai siivota hänen asuntoaan. Nuori tarvitsee tässä herkässä elämänvaiheessa vanhemmiltaan sitäkin enemmän henkistä tukea. Nuorelle on tärkeää tuntea olevansa rakastettu ja hyväksytty, vaikka kaikki ei koko ajan sujuisikaan toivotulla tavalla. Nuori on aikuisuuden ensi askeleillaan monien odotusten ja paineiden kohteena. Läheisten ihmissuhteiden merkitys on tällöin korvaamaton.

Suomen perustuslaki takaa jokaiselle vapauden liikkua maassa ja valita asuinpaikkansa. Jos esimerkiksi täysi-ikäinen jälkihuollon asiakas ei halua asua hänelle tarjotussa tukiasunnossa, hänellä on täysi oikeus tehdä niin.

Jalat kasvavat usein järkeä nopeammin.

-itäm. sananlasku

3.1. Oppivelvollisuus

Perusopetuslain mukaan oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna, jona lapsi täyttää seitsemän vuotta. Oppivelvollisuus puolestaan päättyy kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut 10 vuotta. Oppivelvollisuus päättyy viimeistään nuoren täyttyessä 17 vuotta.

Peruskoulun suorittaminen on olennaisen tärkeää kaikille. Ilman päästötodistusta on vaikea saada työpaikkaa tai hakeutua myöhemmin mahdollisiin jatko-opintoihin. Useimmat lapset aloittavat koulun täytettyään seitsemän vuotta. Kaikki eivät kuitenkaan syystä tai toisesta saa sitä suoritettua loppuun sinä aikana kun oppivelvollisuus kestää. Kesken jäänyttä peruskoulua voi toki jatkaa myöhemminkin esimerkiksi iltakoulussa.

Viranomaiset eivät voi pakottaa ketään opiskelemaan tai hakemaan töitä. Jälkihuollossa voidaan nuorta tukea näissä asioissa, mutta viime kädessä kaikki riippuu nuoresta itsestään. Jotkut tarvitsevat useitakin vuosia kypsyäkseen henkisesti. Mitenkään harvinaista ei ole, että nuori myöhemmin suorittaa loppuun aiemmin keskeytyneet opintonsa. Kunnasta riippuen tarjolla voi olla myös erilaisia valmentavia kursseja. Niiden tarkoituksena on auttaa miettimään tulevaisuuden opiskelu- ja työalaa tai muuten alentaa kynnystä lähteä opiskelemaan. Ketään ei tässäkään tapauksessa voi auttaa, jollei henkilö itse halua tulla autetuksi tai tunne tarvitsevansa apua.

3.2. Taloudellinen turva

Lapsen elatuksesta määrätään laissa. Vanhemmilla ei ole velvollisuutta elättää täysi-ikäistä lastaan tai muutoin tukea häntä taloudellisesti. Poikkeuksen muodostaa joissakin tapauksissa se, jos nuori opiskelee. Jälkihuoltoon oikeutettujen nuorten opiskelua tuetaan myös sosiaalitoimesta, eikä heitä velvoiteta ottamaan opintolainaa.

Jos aikuinen ei kykene elättämään itseään esimerkiksi työtuloilla, hän voi hakea sosiaalietuuksia. Näitä ovat muun muassa asumistuki, opintotuki ja työmarkkinatuki. Työ- ja yrittäjätulot sekä muut sosiaalietuudet ovat aina ensisijaisia etuuksia toimeentulotukeen nähden. Toimeentulotuki on viimesijainen tuki. Sen tarkoituksena on turvata ainoastaan välttämätön toimeentulo mahdollisimman lyhyen aikaa sekä tukea itsenäistä selviytymistä. Toimeentulotukea myönnetään, kun sen saamisen edellytykset täyttyvät. Toimeentulotuen tarkoitus on olla väliaikainen tuki. Tukea täytyy jokaisen itse hakea ja toimittaa vaadittavat selvitykset. Se on niin sanotusti vastikkeetonta tukea. Tämä tarkoittaa sitä, ettei tukea saada- seen täydy niin sanotusti tehdä mitään. Tässä saattaa piillä ansa varsinkin, jos tukea saa pitkään: kun rahan eteen ei täydy tehdä oikeastaan mitään konkreettista, ihminen voi passivoitua ja käsitys rahan ansaitsemisesta hämärtyä. Toimeentulotukilain mukaan jokaisen velvollisuus on kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja omasta elatuksestaan.

Ei paha ole kenkään ihminen,
vaan toinen on heikompi toista.

-Eino Leino-

3.3. Oikeudellinen vastuu

Rikoslain mukaan rangaistusvastuun edellytyksenä on, että tekijä on täyttänyt 15 vuotta rikoksen tehdessään ja on syyntakeinen (eli ei ole esimerkiksi psyykkisen sairauden vuoksi kykenemätön ymmärtämään tekonsa seurauksia). Erityinen rangaistus alle 18-vuotiaana tehdystä rikoksesta on nuorisorangaistus. Alaikäisenä tehdystä rikoksesta ei saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. Täysi-ikäisyys muuttaa monin tavoin nuoren oikeudellista asemaa. Häneen ei esimerkiksi enää sovelleta ikään liittyviä erityis-

säännöksiä (joitakin poikkeuksia tosin on 21 ikävuoteen asti).

Vaikka rangaistusvastuu alkaakin 15-vuotiaana, vahingonkorvausvastuun osalta alaikäraja ei ole. Vahingonkorvauslain mukaan myös alaikäinen on korvausvelvollinen. Tässä kohdin otetaan korvausta määriteltävästi huomioon muun muassa lapsen ikä ja kehitystaso. Joka tapauksessa laissa ei lue, että vanhemmat tai huoltajat olisivat velvollisia korvaamaan lapsensa aiheuttamaa vahinkoa. Rangaistus tai vahingonkorvaus määrätään aina sille, joka teon on tehnyt. Vanhempien velvollisuus ei ole siis maksaa nuorelleen tuomittuja sakkoja tai korvauksia tämän tekemistä vahingoista.

Suurten sielujen lahja on havaita suurta toisissa ihmisissä.

-Nikolai Karmzin-

3.4. Terveystieteiden huolto

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista määrittää mm. potilastietojen antamisesta. Kyseisen lain mukaan myös alle 18-vuotiaalla on oikeus kieltää terveydentilaansa ja hoitoansa koskevien tietojen antaminen huoltajalleen tai muulle lailliselle edustajalleen, jos hän ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden kykenee päättämään hoidostaan. Näin ollen alaikäinenkin voi kieltää terveystietojensa antamisen vanhemmilleen. Aikuisella ei luonnollisestikaan ole mitään velvollisuutta kertoa terveydentilaansa koskevista asioista vanhemmilleen. Siten myöskään jälkihuollon työntekijöillä ei ole oikeutta kertoa asiakkaana olevan nuoren terveydentilaan liittyvistä asioista hänen vanhemmalleen, ellei nuori ole antanut lupaa niin tehdä. Sosiaalihuollon viranomaisilla on oikeus saada terveydenhuollon ammattihenkilöstöltä asiakassuhteeseen vaikuttavia tietoja ja selvityksiä salassapitomääräysten estämättä.

Joka tuntee toiset ihmiset, on oppinut;
joka tuntee itsensä, on viisas.

-Laotse-

4. MITÄ JÄLKIHUOLLON JÄLKEEN?

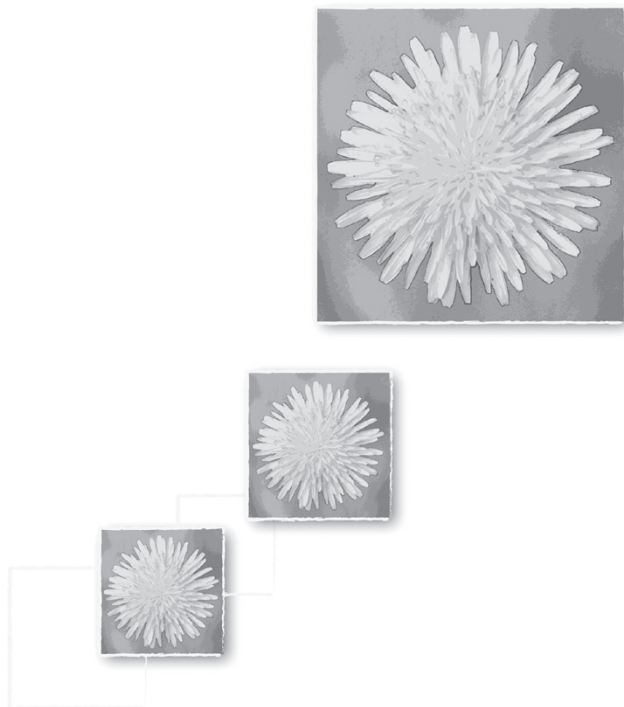
Jälkihuolto loppuu viimeistään nuoren täytessä 21 vuotta. Silloin hänen kohdaltaan loppuvat viimeisetkin lastensuojelulain mukaiset palvelut ja tuki. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että nuori jäisi tyhjän päälle, mikäli hän elämässään tarvitsee ulkopuolista apua ja tukea. Hänellä on oikeus saada tarvittaessa sosiaalityön ohjausta ja neuvontaa; nyt vain aikuisille tarkoitettujen palvelujen piiristä. Mikäli nuorella on ongelmia asumisen suhteen, monissa kunnissa on tarjolla erilaisia palvelu- ja tukiasumisen muotoja. Kuntien on myös järjestettävä kuntalaisille päihdehuollon palveluja sekä mielenterveyspalveluja. Työvoimatoimistosta saa apua työhön ja opiskeluun liittyvissä asioissa. Aikaisemmin jo mainittiin lyhyesti niistä sosiaalietuuksista, joita aikuinen voi tarvittaessa hakea. Suurin osa erilaisista etuuksista, kuten sairaspäiväraha ja asumistuki, haetaan Kelasta. Eri järjestöillä, yhdistyksillä ja muilla kolmannen sektorin toimijoilla on, paikkakunnasta riippuen, tarjolla monenlaista vertaistukea, jolloin samaa kokeneet ihmiset voivat tavata tosiaan ja saada tukea toisistaan.

Kaikesta raadollisuudesta, julmuudesta ja kärsimyksestä huolimatta ihmisen kyky selviytyä jaksaa hämmästyttää. Ihmiset nousevat kanveesista kerta toisensa jälkeen ja aloittavat uuden päivän, vaikka tilanne näyttäisi aivan mahdottomalta. Kaikki eivät nouse, mutta ihmeen moni nousee. Toivoa on niin kauan kun ei anna periksi.

-Pekka Sauri-

LOPUKSI

Lapsen ja vanhemman suhde on elinikäinen suhde, vaikka he eivät syystä tai toisesta olisikaan keskenään tekemisissä. He vaikuttavat aina tavalla tai toisella toistensa elämään, siinäkin tapauksessa että toista ei enää ole. Vanhemman huoli lapsestaan jatkuu, oli lapsi minkä ikäinen tahansa. Tärkeää on kuitenkin aina muistaa, että aikuinen lapsi on viime kädessä itse vastuussa omasta elämästään. Vanhempi voi tukea ja auttaa lastaan, mutta elämää ei vanhempi voi tämän puolesta elää. Irti päästäminen ja toisaalta oven sulkeminen omalta lapselta voi olla tuskaa ja aiheuttaa monta valvottua yötä. Välillä voi tuntua vaikealta rakastaa omaa lastaan, kun tämä kenties kääntää oman vihansa, tuskansa ja pahan olonsa omaa vanhempaansa kohti. Tällöin vanhempi ei useinkaan voi muuta, kuin kertoa lapselleen edelleen välittävänsä tästä tehden samalla selväksi, ettei hyväksy tämän käytöstä. Monesti aika tekee tehtävänsä. Kaikille ihmisille tulee aina jossain vaiheessa pysähtymisen hetkiä, jolloin miettii niitä päätöksiä ja valintoja, joita on elämässään tehnyt. On hyvä muistaa, ettei kaikkeen voi elämässä vaikuttaa ja että kussakin tilanteessa ihminen toimii juuri sillä viisaudella mitä kyseisellä hetkellä on. Jälkeenpäin kaikki ovat aina viisaampia.

LIITE

Ajantasainen lainsäädäntö löytyy netistä osoitteesta www.finlex.fi
Ohessa lista laeista, joihin tekstissä on viitattu:

- Lastensuojelulaki 13.4.2007/417
- Perusopetuslaki 21.8.1998/628
- Laki toimeentulotuesta 30.12.1997/1412
- Laki lapsen elatuksesta 5.9.1975/704
- Suomen perustuslaki 11.6.1999/731
- Rikoslaki 19.12.1889/39
- Vahingonkorvauslaki 31.5.1974/412
- Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 17.8.1992/785
- Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710

Osoitteesta www.sosiaaliportti.fi löytyy tarkempaa tietoa erityisesti lastensuojelulaista.

Muita vanhempia auttavia tahoja:

www.mll.fi
www.nuortenakatemia.fi
www.mielenterveysseura.fi
www.vaestoliitto.fi

Kirjallisuus:

Laaksonen, Sari (toim.): Jälkihuolto-opas.
Lastensuojelun keskusliitto, 2004.

Mattila, Anna: Sijais- ja jälkihuollon siirtymillä.
Lastensuojelun jälkihuollon tukipalvelujärjestelmän
kehittäminen yhteistyöverkostossa 2002-2006.

Tupa-projektin loppuraportti 2007. Nuorten Ystävät ry 2007,
Raportteja 12/2007.

Taskinen, Sirpa: Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas.
STAKES, Oppaita 65.

LISÄTIETOJA LIITOSTA:

**SUOMEN KASVATUS- JA
PERHENEUVONTALIITTO RY**

Osoite

Kotkankatu 9
00510 HELSINKI

Puhelin

(09) 2727470

Internet

www.suomenkasper.fi